

- ському освітянському дискурсі». URL: http://som.org.ua/files/f_3725_e1_2018_1_Kutsepai.pdf (дата звернення: 12.01.2024).
4. Суслі Л. В. Особливості вивчення дисципліни вільного вибору «Культура безпеки» в процесі підготовки здобувача освітнього ступеня «Магістр». *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Умань, 2023. № 2(10). С. 132–139. URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/290581> (дата звернення: 16.02.2024).

Віталій Маніяк

СТРАТЕГІЇ ПРОТИСТОЯННЯ РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІР ЛОКАЛІЗАЦІЇ ПРОБЛЕМИ

Необхідність практичного моделювання стратегій, щодо протистояння російській пропаганді в українському освітньому середовищі визначається не лише загрозою впливу дезінформації, але й необхідністю формування критичного мислення та медійної грамотності серед молоді, яка в свою чергу виступає найбільш вразливою категорією в суспільстві, в межах вербального та невербального впливу. Інформаційна війна реалізована країною агресором, спричинила виявлення ключової проблем в педагогічному середовищі, яка базується на недостатньому змістовому акценті, щодо питань медійної грамотності та формування навичок критичного аналізу інформації, що надходить до здобувачів освіти через різноманітні джерела. В площині інформаційної війни, яку здійснює Росія, стосовно України особливо важливим є педагогічний аспект висвітлення сформованої проблематики, оскільки молодь є основним об'єктом впливу пропаганди, що обумовлено необхідним рівнем володіння механізмами аналітичного мислення, що формує критичною умовою для збереження суверенітету та цілісності держави. Особливого змістового акценту потребує проблема використання пропагандистами соціальних мереж, де здатність до маніпулювання та поширення дезінформації серед школярів є набагато вищою.

Проблематика інформаційної безпеки, опір щодо російської пропаганди та дезінформації, сьогодні є актуальною темою наукової полеміки до якої долучаються численні спільноти науковців, серед них: Т. Черненко, М. Ожен, Д. Дубов, В. Петров, В. Конах, В. Горбулін, Г. Почепцов, В. Карпенко, В. Ліпкан, В. Остроухов, Я. Короход та багато інших. Варто відзначити доробок А. Даценка, який припускає що з метою адекватної відповіді на кремлівські пропагандистські та дезінформаційні дії, важливо розробити комплексний механізм захисту національної інформаційної сфери від дезінформаційної та пропагандистської активності Росії. До стратегічних завдань цієї системи відповідно до переконань науковця належать наступні елементи: вивчення інформаційних загроз з метою

розробки алгоритмів реагування; вивчення здатності національної інформаційної сфери та її протистояти зовнішнім інтерференції; осмислення характеру інформаційно-психологічних наступів; використання методик відповіді на інформаційно-психологічні наступи [1, с. 40–41].

Особливий інтерес становить стратегія модельована Дж. Стрейном. Основна ідея, якої розкривається в усвідомленні того, що заходи вчиненні з метою антипропаганди не повинні переростати в аналогічну пропаганду. Тому, реалізація всіх кроків у відповідному напрямку повинна бути, як збалансованою так і зваженою, з подальшим врахуванням наступних аспектів: системність у спростуванні недостовірної інформації; контрнаративи сприяють витісненню дезінформації, однак водночас самі можуть нею бути; алгоритми для відбору інформації можуть обмежити розповсюдження неправдивої інформації, але це також може призвести до цензури з боку засобів масової інформації; закони щодо свободи слова дієво регулюють конкретні категорії, але надто загальні визначення можуть обмежувати право на вільне висловлювання [2].

Виділимо науковий доробок К. Ткачука, який пропонує набір рекомендацій для відповіді на дезінформаційні дії агресора: вміти відрізнати правду від вигадки, якщо певна інформація відповідає нашим очікуванням або викликає страх, це має бути сигналом для нас глибше перевірити її достовірність; користуватися лише надійними інформаційними джерелами; уникати інформації, що походить з російських ресурсів [3, с. 70–71]. Зазначимо чотири ключові стратегії боротьби з дезінформацією, які запропонував Я. Каленський: фіксація та відстеження потенційних загроз з боку ЗМІ; збільшення рівня інформаційної грамотності серед школярів; усунення вразливих моментів у інформаційній сфері; запобігання діям та впливу потенційних агресорів [4].

Врахування вищезазначених алгоритмів протидії дезінформації дає нам можливість висвітлити методологію застосування практичних кроків, саме в педагогічному середовищі з метою підвищення обізнаності школярів, щодо існування практичного інструментарію боротьби з викликами інформаційної війни. На наш погляд, важливим є не локальне моделювання окремого методу формування критичного мислення у школярів, а системність відповідних кроків, яка досягається шляхом проектування інтерактивного навчального середовища. Дослідники: М. Волосок, Т. Герєга, Л. Кратасюк, Г. Сиротенко вказують на широкий спектр інтерактивних методів, які неодмінно мають бути реалізовані в синтезі з прийомами формування критичного та аксіологічного мислення, що значно збільшить їх результативність. Вчені розглядають інтерактивність у навчанні як можливість для взаємодії між учнями через бесіду чи діалог в умовах активної участі кожного суб'єкту педагогічного процесу [5, с. 9]. За О. Пометун, інтерактивне навчання трансформує архаїчне сприйняття моделі набуття знань від вчителя як основного джерела інформації до учня [6, с. 7–8].

Створення інтерактивного педагогічного середовища неодмінно сприяє підвищенню обізнаності здобувачів освіти, щодо теми пропаганди та боротьби з нею – це відбувається тому, що кожен учень виступає активними суб'єктом пошуку та інтерпретації інформації, з подальшим її критичним сприйняттям. Дослідниця, С. Шумовецька вказує на те, що рекомендовано залучати здобувачів освіти до ряду обговорень для детальнішого осмислення природи пропаганди та її шкідливого інформаційного впливу [7, с. 256]. Інтерактивне навчання на наш погляд є ключовим середовищем реалізації стратегії протистояння російській пропаганді, що в поєднанні із залученням методик формування критичного мислення в повній мірі зможе нівелювати існуючі загрози дезінформаційних впливів агресора.

Використання методів творчої активності, які формують в школярів уміння виокремити проблему та знаходити шляхи її вирішення, виділяти головне, сформулювати висновки та вміння виходити за межі завдання. В межах класифікації відповідної групи методів за С. Сисоевою [8, с. 83–87] можемо виділити: метод «Стимулювання зацікавленості»; метод «Аналогії»; метод «Створення ситуацій емоційного переживання»; метод «Відкриття». Проектування навчання, полягає у вирішенні учнями певної проблемної ситуації. До прикладу, вчитель пропонує проблемне питання – інструменти впливу російської пропаганди, на що учні мають висловити свої думки. Реалізація поданого методу можлива, як в індивідуальній формі так і в колективній. Можлива технологія впровадження методу може мати наступний вигляд: 1) вчитель зазначає проблемне запитання, яке зображене у вигляді тематичного плакату. 2) учні продумують відповіді та прописують їх на картках, після чого по черзі прикріплюють на тематичний плакат. 3) кожен учень, обґрунтовує свою точку зору. 4) Рефлексія. Застосування технологій тренінгового навчання – це група методів розвитку здібностей до навчання і оволодіння будь-яким складним видом діяльності. В свою чергу, С. Сисоева переконана, що навчальний тренінг – це вид навчальної гри, в контексті чого дослідниця виокремлює ряд навчальних прийомів, які активно застосовуються в тренінгових методиках: міні – лекції; демонстрація; проблемно-орієнтована дискусія; індивідуальні завдання; ситуаційні завдання; робота в малих групах; презентація [8, с. 120–184]. Дискусійне навчання, за трактуванням Л. Мацько, дискусія – це процесом обговорення конкретної проблеми, набору питань або одного ключового питання з метою виявлення істини [9, с. 187].

Отже, основна проблематика досліджуваної теми концентрується не в межах відсутності заходів на рівні закладів освіти, щодо підвищення аксіологічної компетентності, а скоріш у відсутності саме системного підходу до формування необхідних умінь. Формування стратегій, щодо протистояння російській пропаганді в українському освітньому середовищі вимагає комплексного підходу, який охоплюватиме як змістовну, так і методологічну складові. Очевидно, існує потреба розроблення практичних

шляхів вирішення відповідного питання, що в перспективі значно підвищить результативність модельованих цілей, в контексті якісної протидії пропагандистському впливу Росії на вітчизняне педагогічне середовище.

Дієвим на наш погляд, шляхом розвитку критичного мислення та аксіологічної компетентності в школярів є застосування інтерактивних методів навчання, які передбачають активну діяльність учнів, що сприяє більш стійкому запам'ятовуванню інформації. Підкреслимо, що формування критичного мислення у школярів – це процес тривалий до його реалізації потрібно підходити не локально, а комплексно застосовуючи комбіновану методологію досліджених методів.

Список використаних джерел

1. Даценко А. Стратегічні напрями боротьби з російською пропагандою і дезінформацією в інформаційному просторі України. Київ, С. 39–43.
2. Stray J. Institutional Counter-disinformation Strategies in a Networked Democracy. *Companion Proceedings of the 2019 World Wide Web Conference*. – 2019. Pp. 1020–1025.
3. Ткачук К. Інститут пропаганди росії та його вплив на російсько-українську війну. Кваліфікаційна робота. Київ, 2023.
4. Чотири лінії захисту від дезінформації. *Українська фундація без некових студій*. 2021. URL: https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=2812313892417461
5. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженк ; за ред. О. І. Пометун. Київ, 2004. 192 с.
6. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 141 с.
7. Шумовецька С. Інтерактивні технології і формування у майбутніх офіцерів-прикордонників навичок медіаграмотності та протидії негативному інформаційному впливу. Київ, 2022. С. 251–265.
8. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. Київ, 2011. 324 с.
9. Мацько Л. Риторика: навч. посіб. Київ, 2003. 311 с.

Evheniy Markevych

THE ROLE OF INTERDISCIPLINARY APPROACH IN CONTEMPORARY HISTORICAL RESEARCH

Historical scholarship has evolved significantly, moving beyond a narrow focus on political events and prominent figures. Today, it encompasses a comprehensive study of various aspects of past human societies and their development. Modern historical research benefits greatly from incorporating